

O lucrare bărnăuțiană despre mitropolia blăjeană

Dr. MIRCEA POPA

Universitatea „1 Decembrie 1918”

Alba Iulia

Abstract

A Simion Bărnăuțiu' Work About Mitropolia from Blaj

Even nowadays, much of Simion Bărnăuțiu's works are still unpublished; among them, Prologus galeatus. Mitropolia de la Alba Iulia. O vorbă la timpul său despre libertatea și unitatea besericei românesci. Închinată clerului și poporului acestei beserici, whose importance for our history is unquestionless. Bărnăuțiu wrote it while he was a student, at Pavia, in the summer of 1854, and it is considered to be the last of his works, meant the public, that proves his European vision of political and ideological problems. Using the dialogue shape between three symbolic characters, Petru, Pavel and Toma, Bărnăuțiu highlights the importance of religious authonomy; he considers that church must not obey to political authorities and that it must be considered an instrument of national entrenchment. He proves himself to be familiarized with the canonic laws and accentuates the importance of religious unity. The main idea is that the activity of Blaj Mitropolia must be real and consists in religious liberty.

Keywords: *Simion Bărnăuțiu, Blaj, Romanian history, religious authonomy, symbolic characters.*

La 2 august 2008 s-au împlinit două sute de ani de la nașterea lui Simion Bărnăuțiu, strategul revoluției transilvănene de la 1848, autorul celebrului discurs de pe Câmpia Libertății de la 3/15 mai 1848, cel care a marcat în chip profund și definitiv desfășurarea evenimentelor viitoare. Se cuvine să îl evocăm pe marele bărbat, cu acest prilej, într-un festin spiritual, care să-i pună în adevărata lumină măreția faptelor, dar mai ales importanța și dimensiunea operei, rămasă până la ora de față în cea mai mare parte nepublicată și, deci, necunoscută specialiștilor și publicului larg cititor.

Între aceste scrieri de o importanță covârșitoare pentru destinul neamului, se află una asupra căreia aș dori să insist în mod special. Este vorba de lucrarea intitulată *Prologus galeatus. Mitropolia de la Alba Iulia. O vorbă la timpul său despre libertatea și unitatea besericei*

românesci. *Închinată clerului și poporului acestei beserici*, Viena, 2 octombrie 1854, rămasă și ea în manuscris.¹

Pentru a judeca la adevărata valoare bogăția și profunzimea ideilor bărnățiene cuprinse în această scriere, este absolut necesar să facem câteva raportări la momentul și împrejurările în care Simion Bărnuțiu s-a simțit dator să iasă în arenă cu o astfel de scriere.

Suntem în vara anului 1854 când Bărnuțiu, înscris din noiembrie 1852, era student la Facultatea de Drept din Pavia, se afla în preajma trecerii doctoratului, cu teza *Argomenti di giurisprudenza e di scienze politiche*. Chiar de a doua zi, fără să mai întârzie nici o clipă, pornește spre țară, având de gând să se oprească pentru puțin timp și la Viena, acolo de unde erau conduse destinele nației sale și unde se înmatriculase în mai 1851, tot ca student la drept. Aici îl întâlnește pe August Treboniu Laurian, care îi oferă un post de translator-traducător pentru legile imperiale, post deținut până atunci de Aron Florian. Credem că Bărnuțiu a acceptat postul, deoarece proaspătul doctor în legi a rămas la Viena toată vara și toamna anului 1854, mai precis până în preajma Crăciunului, când a plecat spre Iași, unde fusese îmbiat cu catedra de filozofie a universității de acolo, cu o remunerație de 200 de galbeni anual. Eliberat de obligațiile studentești și de examenele riguroase din timpul anilor de studii, Simion Bărnuțiu se aruncă din nou, cu o poftă mereu netemperată, în viața publicistică și științifică, așa după cum o cereau imperativele vieții naționale, folosind șederea de la Viena pentru a realiza lucrarea de față. După ce mai redactase în același an două materiale de actualitate, unul destinat legiunii române conduse de Gh. Magheru, și altul privind însemnătatea Dunării în context european, articol pe care îl publică în *Foaia pentru minte* de la Brașov, acum se dedică cu toate puterile și cunoștințele sale analizării unui alt eveniment de actualitate, și anume, ridicarea la rang de mitropolie a episcopiei de la Blaj, admisă de împărat cu puțin timp înainte, în 1853. Pentru fostul notar episcopal de la Blaj și pentru profesorul de filozofie care a fost, subiectul nu numai că îl interesa în cel mai înalt grad, dar îi oferea și posibilitatea de a-și spune părerea într-o chestiune de mare importanță pentru destinul național al poporului său, căci evenimentul în sine reprezenta pentru Bărnuțiu un act istoric cu multiple semnificații. După o scurtă perioadă de acalmie, când s-a dedicat împlinirii studiilor juridice, strategul revoluției de la 1848 simțea nevoia să revină în actualitate pentru a dezbate public o problemă esențială pentru românii transilvăneni: problema confesională. La 1842 se simțise dator să intervină pentru salvarea limbii naționale de primejdia care o păștea,

¹ Manuscris rom. nr. 167, aflat în păstrarea Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca (fost 174). Este scris cu litere latine și semnat „*Un român.*”

redactând *Protestul Consistoriului din Blaj contra limbii maghiare* și intervenind în presă cu articolul *O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă*. La 1848 luase apărarea națiunii române și-i fixase devenirea printr-un splendid discurs, care a electrizat adunarea românească de la Blaj, iar acum era nevoie de fixarea politicii comune a celor două biserici naționale față de Curtea vieneză. Sunt, de fapt, cele trei mari probleme care l-au preocupat și i-au jalonat existența: limba - naționalitatea - religia, un trinom care a constituit însăși temelia gândirii sale teoretice și practice. Dacă privitor la primele două își spusese părerea până atunci, acum era momentul să atragă românii atenția asupra importanței bisericii, a afirmării unei politici coerente și demne în acest sector, care să ducă la o nouă afirmare și consolidare a națiunii românești. Acțiunea lui este aceea a omului providențial care iese la lumină în momente de cumpănă, sunând din trâmbițele idealismului adunarea și chemând la strângerea rândurilor.

Lucrarea la care ne referim încheie, într-un chip simbolic, mărturiile privind fidelitatea sa față de cazuistica națională, activismul său revoluționar pașoptist care, după această dată, intră în umbră, prin cantonarea sa în domeniul strict didactic. Este cea din urmă lucrare destinată publicității, din care respiră aerul european al viziunii sale politico-ideologice, cutreierată de curenții gândirii liberale, puse în valoare de ideile lui Krug, Savigny sau Gotfried Müller, potrivit căruia dreptul trebuie să primeze întotdeauna asupra forței. Rezolvarea, nu formală și de mântuială, a chestiunii independenței și autonomiei bisericii românilor, era pentru el o chestiune de urgență, o chestiune vitală, care trebuia înțeleasă în adevărații ei parametri istorici și în raport cu starea de acum și cu dorința de viitor a poporului român din Transilvania. „Învierea” mitropoliei românești, cum o numește, era pentru el o chestiune de satisfacție personală dar, în același timp, și de o mare responsabilitate civică, deoarece trebuia speculat momentul pentru a ridica cele două confesiuni românești din starea de dependență față de tutela străină și de a le plasa la locul ce li se cuvenea de drept, loc reclamat de timpurile moderne, de secolul naționalităților. Pârghia bisericească a luptei pentru afirmarea conștiinței naționale se cerea activată și rezolvată potrivit cu starea timpului, conștient fiind că prin intermediul ei se pot rezolva multe neajunsuri și pentru că biserica a fost instituția cel mai bine conservată în timp și cea mai aproape de nevoile poporului de jos. De aceea, el va face ample incursiuni în trecutul libertăților bisericești, pe care le pune pe tapet, deoarece ele veneau să sublinieze un principiu de continuitate și de rezistență spirituală ce servea prezentul, întărindu-i convingerile și îndemnându-l la acțiune.

Pentru a prezenta mai alert și mai dinamic toate problemele bisericii românești, el recurge aici la forma dialogică, apelând la numele a trei

personaje simbolice: Petru, Pavel și Toma (cel din urmă caracterizat prin neîncredere și îndoială, fiind cel care pune problemele cele mai arzătoare și mai delicate), ca reprezentanți ai comunității românești: „*Trei fii ai bisericii românești din părțile Mitropoliei,*” precizează el. Lucrarea beneficiază și de o scurtă prefață, intitulată *Cătră lectoriu*, în care autorul afirmă următoarele: „*Scopul meu scriind aceste conversațiuni a fost ca românii să nu rătăcească la secături de la problema cea mai adevărată întru a căreia deslegare asudă toate năciunile cele înțelepte; și să nu tot facă alianțe bisericești și cu unii și cu alții, pentru că prin aceasta-și ruinează unitatea și puterea naciunale, fără de care nu se poate face nimic demn în acest secol descept, industrios, pozitiv, serios.*” Și mai departe, „*Vorbesc de disciplina bisericii noastre, nu de dogmate; de libertatea și unitatea ei, nu de fotianism grecesc, neci de iezuitism lătinesc, de capitule, nu de canonici în persoană.*” De asemenea, el ține să avertizeze că va vorbi aici în numele ambelor confesiuni românești, dar dorește să nu supere pe niciuna, căci el scrie „*în semn de amoare și de reverință cătră clerul și poporul românesc de îmbe confesiunile. Deci neuniții să nu se supere căci vin aici cu o parte a mitropoliei românești, pentru ca ce a fost împreunată de Dumnezeu în nește timpuri fericite, omul cum va putea să despartă? Uniții încă să nu se smentească, căci vorbesc și pentru neuniți; pentru că io cred că neuniții au aceeași cădință la mitropolie și asemine drept ca și uniții pre pământ și în ceriu.*” Și, în final, „*Încăodată cui nu-i vor place părerile mele, stee în ale sale, numai atât cer ca, voind a judeca fără de prejudeț despre libertatea și unitatea bisericii românești: să iasă din separatism dacă poate și să se redice pe culmea dreptului și a înțelepciunii de unde se vede dreptatea fiștecăruia și folosul tuturor. Fii sănătos și voios, amate lectoriu!*”

Dezbaterea problemelor religioase ale românilor începe din momentul în care Petru și Pavel salută și se bucură de reînvierea mitropoliei, în vreme ce Toma e mai sceptic. El e de părere că, până nu va vedea restaurate prin sinod „*toate drepturile vechi și datinele cele bune, iar cele rele și deșerte abrogate,*” până atunci el nu se va putea bucura deplin, deoarece nu e vorba de întemeierea unei mitropolii noi, ci de continuarea și revendicarea drepturilor pe care vechea mitropolie le avea. Căci poate să existe doar o reînviere cu numele, de formă, și nu una de drept, ceea ce n-ar fi de dorit.

Ceea ce pretinde el, înainte de toate, mitropoliei renăscute este înaintarea creștinească, deoarece, „*dacă cumva mitropolia ar merge îndărăt cu creșterea clerului și a poporului, ca pe timpurile când era asuprită de slavonism, unguri, protestanți și iesuiți, dacă nu o va cufunda încă și mai tare în obscurantism sau dacă va sta pe loc, atunci chiar și de ar învia astăzi, n-are nici o garanție că nu va muri iar mâine o poimâine. Eară pentru ce am vorbit de restaurarea drepturilor și a datinelor celor bune, de abrogarea celor rele și*

de înaintarea creștinească după Spiritul Evanghelistului pentru că sa-ți mai spun încă o dată io numai pe semnale aceste pot cunoaște că mitropolia a înviat în adevăr și cum nu va mai muri, precepi acum?”

Cei care participă la această dezbateră „conversionalnică” invocă una dintre problemele de bază care condiționează această înaintare creștinească, și anume, raportul dintre biserică și stat. În această chestiune, opinia lui Bărnăuțiu este una fermă: „biserica nu e supusă statului nici în cele disciplinare, dreptul securității are acest înțeles că ea are drept a pofti de la stat ca să nu o împiedece până se ocupă cu trebile sale și nu iese afară din sfera dreptului său.” Paul aduce în discuție faptul că biserica nu are nici o putere lumească și că ea ar depinde „numai de la grația celor ce au putere a o suferi și a o risipi, a o omorî și a o învia,” dar Toma vine să-i demonstreze că există și o libertate spirituală, cu înțeles mai larg, care ține de dreptul natural al individului, de dreptul credinței de a fi protejată prin însuși cuvântul Domnului, deoarece în lumea locuită de om contează nu numai puterea fizică, ci și cea spirituală, care îl apără pe cel sărman și oropsit dinaintea celui înarmat. Iată argumentul lui: „Tu, Paule, mășori dreptul după putere și prin putere mi se pare că înțelegi numai puterea cea brută, a lega și a-i bate pe alții, a-i închide și a-i omorî, tare te înșeli; ar fi vai de omul sărac când i-ai măsura dreptul după putere și când i s-ar întinde și dreptul numai până unde-i ajunge puterea, cum zici tu, atunci n-ar mai fi nici o dreptate pe lume, cel mai tare ar fi mai mare preste toți și nimene nu s-ar pute apăra în contră-i. Nu e așa, Paule, putearei nu se cade a fi dogmă; pe ea a lăsat-o Dumnezeu ca să fie șerbitoria dreptului, chemarea ei este chemare de șerbitorit, nu de domn; numai dreptății se cade a fi domn în lume. Apoi prin putere nu devi² să înțelegi singură puterea de a lega și de a tăia; și altă putere însă poate șerbi dreptului spre apărare, precum că e puterea cea morală sau spirituală, fiindcă aducerea puterii precum zici e dată și ertată numai pentru apărarea dreptului și dacă-l poate apăra și în putere spirituale, urmează că ai și drepturi, măcar că n-ai putere de a spânzura pre nimene. Vezi, așa se cuvine a zice și despre soțietatea besericească, fiindcă beserica-și poate apăra drepturile cu singură putere spirituală care o are de la întemeietorul său, Iesu Cristu, ajunge ca să facă o reprezentăciune energioasă sau în timpuri de mare nevoie o protestăciune cum că îi sunt vătămate drepturile.” Bisericii trebuie să i se respecte de către puterea laică drepturile ei moștenite, căci „statul n-are drept a opri pe membrii besericii ca să nu corespundă cu mai marii besericii, n-are drept a întemeia sau a desface seminariile besericești după arbitrariul și părerea sa, n-are drept, cum zici, a pune și a desface episcopi, parohi [și] a-i considera [pe aceștia] ca pe niște dregători de stat; n-are drept a împiedica

² Trebuie (n. n.)

beserica de la câștigarea averilor, a le pune supt administrăciunea statului sau a depune pe aceeași de plăcere.”

Mai marii bisericii au dreptul de a fi aleși după propriile reguli, în sinoade legal constituite, la care participă oamenii bisericii, deși, arată el, acest lucru s-a făcut la început în Transilvania, prin participarea tuturor creștinilor. A fost acesta un uz la români, cu „*cât au fost românii mai îndepărtați atât de despotismul împăraților creștini, cât și de barbaria sultanilor turcești.*” În acest scop, aduce și argumente istorice, cum ar fi acesta: „*Din secul al XIV-lea avem diploma lui Antoniu, patriarbul din Constantinopol, în care zice că după moartea egumenului Pahomie al mănăstirei fundate în Maramureș de Balița și Drag Meșter, toți frați spirituali, și Balița și Drag Meșter cu toți oamenii mici și mari din numitele pertinente ale mănăstirei, adică din Salanțiu, Metișa, Ugocea, Bersava, Cicionu, Balbanul, Almagiul să se adune și așa adunați să-și aleagă un egumen cu autoritatea și cu bine-zicerea noastră și cel ce va fi așa ales, să aibă toată potestatea preste toate veniturile monasteriului prezis în acest mod ca și predecesorii săi.*” Comentariul lui Bărnuțiu este acesta: „*Vedem că românii alegeau păstori în secul XIV cu mic cu mare, adică tot poporul. Cartea aceasta fu întărită după aceea de regele Vladislav în a. 1494. Se vede însă că ungurii mai târziu i-a scos pe poporul român de la alegerea episcopului,*” rămânând ca acesta să fie ales doar prin consensul preoților.

Același mod de alegere episcopilor s-a păstrat și în cadrul bisericii unite din Ardeal. În acest sens, el adaugă: „*Forma alegerii episcopilor la uniți e tot aceeași care este și la neuniți, fiindcă românii toți se țin de beserica Răsăritului și cești dincoace de Carpați de mitropolia de Alba Iulia, la care și neuniții tot același drept au ca și uniții, dacă nu mai mare; precum și în uz, încă asemenea modificat, îl vedem prin legea Aprobateilor. Adică după ce moare episcopul au lipsește într-un alt chip, se cere voie de alegere de la Principe, care, vicariul generariu, au alt care administră în locul episcopului o face cunoscută clerului, defige ziua alegerii la sinoadele protopopești, se adună acum toți preoții - mai demult se va [fi] adunat fără îndoială și poporul, precum s-ar cădea să fie și acum, pentru că altmintrelea episcopul ales e numai al clerului și nu al poporului” etc.*

După cum se vede, Bărnuțiu stăpânește foarte bine jurisprudența bisericească și are păreri ferme cu privire la alegerea episcopilor, susținând sinodalitatea, dar și participarea laicilor la procesul alegerii.

Sinodalitatea este o idee mai veche pentru care a militat Bărnuțiu într-un articol din epoca blăjeană, intitulat *Săborul cel mare al episcopiei din Blaj*. Bărnuțiu e de părere că doar soboarele, prin care se acordă o consultanță largă a credincioșilor, pot hotărî asupra destinului bisericii. Legat de acest aspect este alegerea episcopului, pentru care cere ca vechile canoane bisericești să fie riguros respectate , făcând pe această temă

incursiuni avizate în alegerile de episcopi de la sârbi, la neuniți și uniții din Transilvania, respingând din principiu orice amestec al autorităților în această chestiune. „Stările” care au participat la alegerea arhiepiscopului sunt cele care reprezintă cel mai bine poporul, și anume: popimea, nobilimea, ostășimea și cetățenii. El consideră ca normale zilele când arhiepiscopul neunit din Ardeal era investit (confirmat) la București, dar se arată total împotriva situației ca ierarhul bisericii românești neunite din Ardeal să depindă de mitropolia de la Carloviț. El e de părere că lupta pentru independența bisericii românești trebuie făcută de către amândouă religiile, deoarece toate popoarele au o „biserică națională” și trebuie să avem și noi una, subliniind că „noi ținem legea românească, noi suntem români, legea noastră nu e rusească, noi nu suntem ruși, nice greci, nice sârbi,” din care cauză găsește ca nefericite numirile pleonastice de „greco-catolici” și „greco-ortodocși.” Fiecare biserică are, după opinia sa, drept la limba națională, căci însuși Mântuitorul și-a trimis apostolii în lume „ca să se poată înțelege cu toate gințile în limbile lor.” Episcopii noștri trebuiau să rămână independenți din punct de vedere religios, chiar în momentele dificile, când s-au închinat prea ușor străinilor, dar e de părere că „amoarea frățească poate să unească și desbinații de o sută de ani,” orice lipsă de colaborare între bisericile unei națiuni slăbindu-i puterea, „unirile și desbinările aceste le-au făcut străinii tot spre peirea românilor.” „Cu schimbarea confesiunii numai vom pierde timpul certându-ne și nu vom dobândi nimic” mai afirmă el. De aceea, solicită tuturor să fie foarte atenți la înșelătorii care s-au infiltrat printre noi și să nu se lase prostiți de ademenirile altora: „Mântuirea noastră, mai zic odată, nu poate veni fără numai din școalele și din bisericile ridicate de noi și prin puterea noastră.” Nici un om cu suflet sincer, arată el, „n-ar cuteza a da consiliu ca o națiune a-și schimba legea strămoșească cu alta, care nu părtinește nici libertatea bisericească, nici creșterea clerului și a poporului.” Ca atare, sfatul său este ca „tot omul să rămână în biserica părinților.” O reformă în biserica românească se impune însă și aceasta trebuie făcută pentru mărirea libertăților tuturor credincioșilor, căci „fiecare om și verce soțietate cu cât e mai liber, cu atât e și mai fericit; și biserica încă e mai fericită în sărăcie liberă, dacă a ajuns să aleagă între două, decât fiind subjugată cu avuții străine.”

Acceptarea unirii religioase cu străinii înseamnă, implicit, știrbirea drepturilor naționale, deoarece episcopii și clericii străini vor introduce datini străine, vor aduce cu ei cântări și rugăciuni care nu ne sunt familiare, ceremonii diferite și, pe deasupra, se vor deda unor jocuri de culise urmărind îndepărtarea bărbaților noștri importanți și recurgând la tot felul de șicane. Arătând că acești străini „vor negri pe bărbații noștri că sunt nedemni de încrederea guvernului [și] unde vor vede doi-trei români

împreună, vor zice că fac complot, nu cumva să se unească,” iar „dacă uniții și neuniții trăiesc în armonie frățească îi vor calomnia, vor opri căsătoriile între uniți și neuniți.”

Pentru a înțelege mai bine realitățile clipei de față, Bărnăuțiu își îndeamnă concetățenii să facă apel la istorie, cea care „*ne învață din cele trecute, a prețui cele de față și a prevedea cele viitoare,*” spre a cântări binele și răul prin prisma intereselor naționale. Așezat pe acest postament edificator, Bărnăuțiu judecă și el totul din punct de vedere național și din această perspectivă chiar unirea cu Roma o socotește un act de slăbiciune, o capitulare a românilor în fața ungarilor, care au fost principalii artizani ai pierderii independenței bisericii naționale, căci, rupându-se de tradiția legăturilor cu românii de peste Carpați, numai numele de episcop le-a mai rămas, iar puterea și-a pierdut-o de tot, aceasta slăbind prin trecerea episcopiei sub autoritatea unor mitropolii ungurești, în plus fiind îngădită de facto de către teologul iezuit, însărcinat a ține totul sub control. Împotriva teologului iezuit, Bărnăuțiu are cuvintele de condamnare cele mai grele, așa cum rezultă din perorația lui Toma: „*Unirea, zău fraților, pentru că după instrucțiunea arhierelui de la Strigoniu și de la Roma și după diplomele cele ce le fabricau iezuiții și Strigoniul, arhierul românilor numai numele de episcop l-avea, iar deregătoria episcopului o purta teologul, întru atâta cât arhierul se putea zice vicariu teologului; acesta era cât mai mare și arhierelui și clerului, că arhiepiscopul nici a face vizitațiune, nici a hirotoni, nici a pedepsi pe cei răi, nici vreo judecată a face, nici șerbitoriu a-și băga sau a-i lăsa și muta și era ertăți fără voia teologului, încă nici cărți scrie și a le trimite mai înainte de a le arăta teologului și nici un sinod sau sfat a face întru care să nu fie îndreptătoriu teologul.*” Episcopului român unit de la Blaj i s-a luat mai întâi numirea de arhiepiscop, apoi puterea de episcop, iar mai apoi mitropolia a fost total „îngropată” prin bula Papei din 1721. Pentru a fi cât mai convingător în argumentația sa, Bărnăuțiu citează pe contele Bethlen Miklós care, în istoria sa, descrie modul plastic în care Apoi l-a „îmbrobodit” pe episcopul român cu ocazia înscăunării și preluând din istoria lui Șincai episodul cu privire la manipularea săvârșită de iezuiți, „*ca să domnească peste cler și peste români.*”

Aceste pasaje din disputa conversaționalică dintre cei trei sunt aproape identice cu unele părți din discursul lui Bărnăuțiu de la Blaj din 3/15 mai, mergând chiar până la identitatea de formulare. Prin scoaterea în prim plan a acestor neajunsuri, Bărnăuțiu nu voia decât să atragă atenția și mai mult asupra dezbinărilor și lipsei de unitate națională care s-a manifestat în sânul societății românești în anii care au urmat unirii cu Roma și care a dus la confruntări și disensiuni între români și români, lupte religioase care au durat aproape 80 de ani. Pledoaria sa merge în direcția păstrării „medicinii libertății” în orice împrejurare și la nevoia de bărbați, care să știe să reziste în fața relelor timpului: „*Nu vă înșelați dară, o păstori mari, o căpitani, căci prezentele ... e*

fățariu, ma³ viitorul va mostra fără frică și va zice: acești bărbați erau datori în zilele lor a se lupta pentru biserică și pentru libertatea ei. N-au făcut-o, au părăsit-o, alegerile i-au căzut, sinoadele i-au încetat, libertatea s-a stins! Ce mărire, ce viață poate să aibă mitropolia și bisericile ei fără de libertate? Sau ce libertate este aceea cându-i nici atâta nu-i ertat ca să-și aleagă însuși mire și păstorii pe bărbatul doritorii?” El semnaleză totodată pericolul ca acest act, aparent important pentru națiune, cum ar fi alegerea episcopului, dar de o mână de indivizi, să genereze o serie de consecințe păgubitoare, dacă ele nu vor fi stăvilite din vreme. Între acestea, Bărnăuțiu enumeră unele, cum ar fi: favorizarea apariției unei aristocrații domnitoare peste cler, rezultată din canonicii sus-puși, care ar întrerupe legătura frățească cu clerul de jos și cu poporul; că acest lucru ar putea genera „spiritul măririi, al comodității, al servilismului,” al tolerării („a-și închide ochii”), de abuzuri și favoritisme etc.

Ideea de bază care străbate de la un capăt la altul lucrarea este că „Biserica numai în libertate poate învia” și că această libertate trebuie în cele din urmă cucerită și pusă în practică, astfel ca învierea mitropoliei românilor să fie cu adevărat reală, o sărbătoare pentru toți. Finalul, în care Petru și Pavel își exprimă încrederea în învierea mitropoliei, este de bun augur și exprimă încrederea românilor uniți în viitor.

Împărțită în două conversațiuni sau acte, „piesa” lui Simion Bărnăuțiu - căci poate fi socotită și așa - este, de fapt, o lungă disertație pe tema libertății bisericii și a rolului bisericii naționale față de națiune, rol pe care ea trebuie să-l îndeplinească, reunind sub faldurile sale, în lupta pentru afirmare, atât pe uniți, cât și pe neuniți. Ea seamăna, de aceea, în mod surprinzător cu tipul de teatru (o academie, s-a spus), practicat și anterior la Blaj, prin piesa *A scolasticilor de la Blaj facere*, pe care, mai mult ca sigur, Bărnăuțiu o va fi cunoscut din arhiva peste care el a păstorit la un moment dat.

Mai surprinzător ni se pare faptul că această piesă a lui Bărnăuțiu a trecut aproape total neobservată până acum și aproape nimeni nu s-a aplecat asupra ei. Fiind semnată „Un român,” ea a dus în eroare chiar și un spirit cunoscător și prob ca D. Comșa, care, atunci când prezintă piesa, extrem de fugar și superficial în ziarul *Tribuna* de la Brașov, unde ținea o rubrică despre manuscrisele Blajului, nu știa că autorul piesei ar fi Simion Bărnăuțiu, prelungind astfel starea de incertitudine și ambiguitate care plutea asupra manuscrisului. La 150 de ani de la redactarea lui, acesta ar merita din plin să fie redat, prin reeditare, cititorilor de astăzi, admiratori și iubitori ai scrisului și ideilor lui Simion Bărnăuțiu.

³ Dar (n. n.)